

Izšla vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
Issued daily except Saturdays,
Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniski prostori:
2637 South Lawndale Ave.
Office & Publication:
2637 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIX Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONDELJEK, 10. FEB. (FEB. 10), 1947 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 28 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Državni tajnik Marshall orisal ameriško zunanjo politiko

Izjavil je, da splošna razorožitev ni mogoča, dokler ne bodo rešeni mednarodni problemi. Obvezno vojaško vežbanje potrebno

Washington, D. C., 8. feb. — Državni tajnik George C. Marshall je na prvi konferenci s časnikarji po prevzetju urada orisal ameriško zunanjo politiko. Poudaril je, da splošna razorožitev ni mogoča, dokler ne bodo rešeni vsi mednarodni problemi glede miru, med katerimi je kontrola atomske bombe, da mora Amerika osvojiti sistem obveznega vojaškega vežbanja in službe, da bo kot mogoča vojaška sila lahko podpirala svojo zunanjo politiko.

Marshall je omenil dolgo vrsto vprašanj in problemov, ni pa komotiral situacije v Evropi izjemo Poljske. Dejal je, da se nima zadostnih informacij o važnih svetovnih zadevah.

"Cilj, katerega zasledujemo, je trajni mir, ki pa mora biti osnovan na zanesljivi in trdni podlagi kolektivne zaštite," je dejal. "Ameriška vlada bo sodelovala z drugimi državami v prizadevanjih za doseg tega cilja. To je prva in glavna bistvenost na poti v razorožitev. Ta pot ni lahko in kratka.

Učinkovita mednarodna kontrola atomske energije ni problem razorožitve v običajnem smislu. Človeštvo ne bo imelo občutka varnosti, dokler ne bo ta uničevalna sila prišla pod mednarodno kontrolo. To je glavni razlog in pojasnilo, zakaj Amerika posveča pozornost varnostnemu svetu Združenih narodov in sistemu kontrole. Razorožitev ni mogoča in ne znižanje oboroženih sil brez rešitve svetovnih problemov. Amerika ne bo sklepala enostranskih paktov in ne podvezala nobene akcije na čustveni podlagi, temveč zavzemala praktično stališče v vseh ozirih.

Marshall je razkril, da se bo Arthur Bliss Lane, ameriški poslanik v Varšavi, kmalu vrnil domov in poročal o parlamentarnih volitvah, ki so se nedavno vršile na Poljskem. Pri teh je zmagal vladni blok, katerega tvorijo štiri politične stranke. Državni departament je že obsojil volitve in naglasil, da niso bile svobodne in demokratične in da je poljska vlada kršila mednarodne dogovore. Kljub temu bo ameriška diplomatska misija ostala v Varšavi. Amerika si pridržava svobodo akcije in odločitve v odnosih s Poljsko v bodočnosti.

Predlog Rusije, Velike Britanije in Avstralije, da se vprašanje ameriškega poverjenstva na otokih na Pacifiku, nad katerimi je imela Japonska mandata, odloži do sestave mirovne pogodbe za Japonsko, ni sprejemljiv za Ameriko. Warren R. Austin, ameriški predstavnik pri Združenih narodih, bo predložil ameriški načrt glede poverjenstva varnostnemu svetu v bližnji bodočnosti. Amerika je zavzela stališče, da mora biti vprašanje poverjenstva rešeno pred podpisom mirovne pogodbe za Japonsko.

Marshall se je izognil diskuziji o kritični situaciji v Palestini, izjavil pa je, da je Amerika informirana o razpletu dogodkov. Ona še vedno upa, da bodo prizadete stranke našle pot za mirno in izravnavo spornih problemov.

Državni tajnik je zagovarjal ameriško politiko na Kitajskem, katero je izvajal kot posebni odposlanec predsednika Trumana (tamka), preden je sprejel novo pozicijo. Odpoklic ameriških pomorščakov iz kitajskih pokrajin je bil avtomatičen po polnu pogajanje in prizadevanje, kateri cilj je bila dosega sporazuma med vlado generalisima Kaišeka in komunisti in konča-

Domače vesti

IZ CLEVELANDA

Cleveland.—Zadnji torek zjutraj je nenadno umrl George Hribar. Ko je prišel na delo v tovarno Richman Bros., se je zgrudil na tla zadet od srčne kapi. Star je bil 64 let, doma iz Zgornjega Tuhinja pri Kamniku, v Ameriki od 1913, član KSKJ. Tukaj zapušča ženo, štiri hčere (tri poročene) in sedem vnukov.—Umrl je John Pojanc, star 70 let, doma od Krke, Dolenjsko, v Ameriki 50 let. Tukaj zapušča bratrance in sestrične, v Biwabiku, Minn., pa sestro Mary Smith.—Iz bolnišnice se je vrnila Agnes Znidaršič, prav tako Jim Nousek.—V Collingwoodu sta se poročila Edward Popović in Nettie Skufca, hči družine Jos. Slabe.

Dva termina za predsednika

Predlog za amandiranje ustave sprejet

Washington, D. C., 8. feb. — Predlog, da se služba predsednika Združenih držav omeji na dva termina, ali osem let, je bil sprejet v nižji kongresni zbornici z 285 proti 121 glasovom. Predlog določa amandiranje federalne ustave v tem smislu.

Sprejetje predloga je zmaga republikanske večine, ki kontrolira obe kongresni zbornici. Republikanci so glasovali za predlog kot celoto in pridružila se jim ena tretjina demokratov. Amandment morajo potrditi senat in zbornice najmanj 36 izmed 48 držav. Za potrditev v senatu je potrebno 64 glasov. V senatu je 51 republikancev in 45 demokratov.

Kongresnik Celler, demokrat iz New Yorka, je predlagal, naj se termin predsednika omeji na šest let s prepovedjo ponovne izvolitve, toda republikanska večina je preprečila glasovanje o predlogu. Debata o amandiranju federalne ustave je trajala dve uri.

distriktni sodnik Edgar S. Vought, ker so kršili injunkcijo proti piketiranju tovarne Quick Charge Co.

SOCIALIST CYRANKIEWICZ BO FORMIRAL NOVO POLJSKO VLADO

Varšava, Poljska, 8. feb. — Predsednik Boleslav Bierut je imenoval Josefa Cyrankiewicza za premierja in mu poveril sestavo nove poljske vlade. Pričakuje se, da bo kmalu izvršil poverjeno mu nalogo.

Cyrankiewicz je generalni tajnik socialistične stranke. V prejšnji vladi je bil minister brez portfelja. On je bil vodja podtalnega odprtega gibanja v času nemške okupacije Poljske. Bil je aretiran in poslan v nacistično koncentracijsko taborišče.

Novi premier je bil rojen v Tarnowu, južna Poljska. Star je 35 let. Član socialistične stranke je postal, ko je študiral pravo na univerzi v Krakovu. Ko so Hitlerjeve armade invadirale Poljsko v septembru 1. 1939, je bil topničarski častnik. Bil je ujet, toda pozneje je pobegnil.

V Krakovu je prevzel vodstvo podtalne grupe. Aretiran je bil 1. 1941 in poslan v koncentracijsko taborišče pri Oswieciemu, v katerem je prebil nekaj mesecev, nakar je bil premeščen v zloglasno taborišče pri Mau-

Ameriški pomorščaki zapuščajo Kitajsko

Peiping, Kitajska, 8. feb. — Prva grupa ameriških pomorščakov se je ukrcala na parnik v luki Tangku, ki je odrinil proti Ameriki. Ameriški državni tajnik Marshall je nedavno naznanil, da bo večina ameriških pomorščakov zapustila Kitajsko. Odbor, ki se je trudil za doseglo sprave med Kaišekom in komunisti, je bil razpuščen.

Požar uničil nočni klub v Berlinu

Zahteval je veliko število žrtev

Berlin, 10. feb. — Požar je uničil nočni klub v britskem predelu Berlina, v katerem se je vršila maškeradna veselica. Okrog 800 britskih vojakov in nemških deklet je plesalo, ko je izbruhnil požar.

Paul Markgraft, berlinski policijski načelnik, je dejal, da je najmanj 81 oseb, med temi osem britskih vojakov, zgorelo, čez sto pa je dobilo težke opekline.

(Ameriška časniška agentura Associated Press pravi, da je požar zahteval 100 do 150 žrtev.)

Veliko število žensk je bilo po-hojenih, ko so ljudje bežali proti izhodom. Domneva je, da so požar zanetile prevroče peči v klubu.

Talmadge ni governor Georgije

Vrhovno državno sodišče podalo odlok

Atlanta, Ga., 8. feb. — Vrhovno sodišče je odločilo, da Herman Talmadge ni governor, ni pa odredilo, da se mora odpovedati uradu. Za legalnega governorja je proglasilo M. E. Thompsona, ki je bil pri volitvah izvoljen za podgovernorja.

Za governorja je bil izvoljen Eugene Talmadge, oče Hermana, ki pa je umrl 23 dni pred ustoličenjem. Smrt je izzvala kontroverzno, kdo je prav za prav governor države. Državna zbornica je izvolila Hermana za governorja, toda Ellis Arnall, prejšnji governor, je proglasil izvolitev za nelegalno.

Zadeva je bila potem predložena državnemu sodišču, ki je zdaj podalo svoj odlok. Thompson, ki je stal ob strani in se ni vmešaval v kontroverzno, je pozdravil odločitev vrhovnega sodišča.

Pomanjkanje premoga v Angliji

Industrije bodo ustavile obrat

London, 8. feb. — Pomanjkanje premoga je postalo akutno in zavzelo je značaj resne krize. Premier Attlee je sklical izredno sejo članov svojega kabineta, na kateri je bil sprejet zaključek, da se ustavi dotok električne sile mnogim industrijam v ponedeljek.

Veliko število tovarn bo moralo zapreti vrata. Napoved je, da bo 4.000.000 delavcev izgubilo zaslužek. Vlada je odredila znižanje porabe električne sile. Odemalci ne bodo dobili sile od devetih dopoldne do polne in ne od dveh do štirih poplone.

Zaključek vlade je naznanil Emanuel Shinwell, minister za kurivo, v teku vroče debate v parlamentu o pomanjkanju premoga. Konservativci, med temi bivši zunanji minister Anthony Eden, so obdržali vlado odgovornosti za nastalo krizo.

"Druge alternative ni," je rekel Shinwell v svojem odgovoru na obdolžitve konservativcev. "Upam, da se bo situacija izboljšala v nekaj dneh in da bodo tovarne obnovile obrat. Bolnišnice, vodne naprave, transport in komunikacije ne bodo prizadete."

Premier Attlee bo v ponedeljek podal izjavo v parlamentu o krizi in ekonomski paralizi, ki sta zajeli deželo kot posledica pomanjkanja premoga. Možnost je, da se bo odločil za premešanje svojega kabineta.

MOLOTOV PREZRL APEL AMERIŠKEGA POSLANIKA

Rusija se noče pogajati glede plačitve računa

VPRAŠANJE VRNITVE PARNIKOV

Washington, D. C., 8. feb. — Senatni odsek za apropiacije je bil informiran, da je ruski zunanji minister Molotov ignoriral apel W. B. Smitha, ameriškega poslanika v Moskvi, za pogajanja glede plačitve računa za blago, katero je Rusija dobila od Amerike na podlagi posojilno-najemninskega zakona.

Člani senatnega odseka so izjavili, da jih je Chester T. Lane, administrator posojilno-najemninskega stroja, informiral, da apel ameriškega poslanika na Molotova ni dobil odziva.

Istočasno je W. W. Smith, načelnik federalne pomorske komisije, razkril pred člani kongresnega odseka za trgovsko mornarico, da je Rusija ignorirala noto, naj vrne Ameriki 95 parnikov, katere je dobila v vojnem času. Noto ji je bila dostavljena v marcu preteklega leta. Odsek je pozval državni departament, naj mu izroči korespondenco.

William L. Clayton, načelnik ekonomske divizije državnega departamenta, je v pismu članom senatnega odseka pojasnil, da so sovjeti plačali račun v vsoti \$25.094.925 za naročeno opremo, ki jo je predsednik Truman naznanil končanje posojilno-najemninskega programa.

Diplomatični krogi trdijo, da bodo razlike med Ameriko in Rusijo morda vplivale na potek konference zunanjih ministrov štirih velesil v Moskvi. Razlike kvarijo dobro voljo med državama.

Amerika se jezi, ker je sovjetska vlada ignorirala noto s priporočilom, naj se pogaja s Kitajsko glede odpoklica čet iz Dairena, mandžurske luke, in glede vzpostavitve civilne administracije v Dairenu. Vzemirajo jo tudi kritike ameriškega imperializma v ruskih listih. Washingtonski krogi trdijo, da je namen kritik ustvaritev napetega vtisa o ameriških ciljih in smernicah.

Bivši predsednik Hoover v Berlinu

Berlin, 8. feb. — Bivši ameriški predsednik Herbert Hoover je dospel v to mesto. Takoj po

RUSIJA FAKTOR V ODLOČITVAH BRITSKE VLADE GLEDE PALESTINE

London, 8. feb. — Poučeni krogi trdijo, da je Rusija postala močan faktor v odločitvah britske vlade glede Palestine.

Zunanji minister Ernest Bevin se je izrekel proti načrtu o razkosanju Palestine na dve državi, židovsko in arabsko, kar priporoča minister za kolonije Arthur Creech-Jones. On noče, da bi prišlo vprašanje razkosanja Palestine, pred skupščino Združenih narodov, ker bi Rusija lahko izkoristila priliko, se razglasila za zaščitnico arabskih interesov in prevzela vodstvo arabskega bloka v okviru organizacije Združenih narodov.

Bevin se boji ojačanja sovjetskega vpliva v Iraku, Egiptu in drugih arabskih deželah. Britska vlada se je pred sedmimi meseci izrekla za razcepitev Palestine na židovske in arabske province, ki naj bi dobile delno samoupravo, toda odločilna oblast naj bi ostala v njenih rokah.

Britski kabinet je odložil odločitve glede Palestine. Naznačil je posvetovalno z voditelji

Eisler se uprl kongresnemu odseku

Bivši komunisti razkrili aktivnosti

Washington, D. C., 8. feb. — Erhard Eisler, ki je obdolžen kot tajni vodja ameriških komunistov, se je uprl kongresnemu odseku, ki vodi preiskavo ne-ameriških aktivnosti, in ni hotel govoriti pod prisego v teku zaslišanja.

Kongresnik Thomas, republikanec iz New Jerseyja in načelnik odseka, je potem pozval justični departament, naj obtoži Eislerja žaljenja kongresa, krive prisage, zarote za strmolavljenje ameriške vlade, neplačev dohodninskega davka in falsifikacije potnega lista.

Eisler je bil v spremstvu straže odpeljan na Ellis Island, kjer je bil zadržan kot sovražni tujec po aretaciji v New Yorku zadnji torek. Uradniki justičnega departamenta so izjavili, da bodo storili korake proti Eislerju v smislu navodil kongresnega odseka.

Kot priče so nastopile pred odsekom Ruth Fischer, Eislerjeva sestra in pisateljica; Louis F. Budenz, bivši urednik lista Daily Worker, glasila ameriške komunistične stranke, ki se je vrnil v katoliško cerkev in je sedaj profesor na univerzi Fordham, in William Nowell, v Georgiji rojen zamorec, ki je skupno z Eislerjem pohajal Leninovo šolo v Moskvi pred povratkom v Detroit, kjer je deloval kot distriktni organizator komunistične stranke. Vsi so razkrivali Eislerjeve aktivnosti v komunističnem gibanju v Ameriki in drugih državah.

Mrs. Roosevelt sprejela odlikovanje

Pariz, 8. feb. — Zunanji urad je naznanil, da je Eleanor Roosevelt sprejela vojaško kolajno, najvišjo francosko vojaško odlikovanje, v počast svojemu pokojnemu možu, ki je bil predsednik Združenih držav. Slično odlikovanje je sprejel generalissimo Chiang Kaišek, kitajski diktator. Francija je ponudila vojaško kolajno tudi ruskemu premierju Stalinu, ki pa jo je odklonil. Dejal je, da sovjetska tradicija prepoveduje sprejemanje odlikovanj od tujih držav.

prihodu je imel razgovore z uradniki ameriške in britske vojaške vlade. Hoover bo študiral živilski položaj v Nemčiji po navodilih, katere je dobil od predsednika Trumana.

DEMANTIRANJE LEVIČARJEV V ATENAH

Atene, Grčija, 8. feb. — Čez tisoč levičarjev se je udeležilo protivladnih demonstracij v glavnem delu mesta. Dvignili so tak hrup, da so morali člani posebne komisije Združenih narodov prekiniti svojo sejo. Komisiji je bila poverjena preiskava situacije v Grčiji in incidentov v bližini jugoslovanske, bolgarske in albanske meje. Levičarji so zahtevali odpoklic britskih čet iz Grčije, na katere se naslanja sedanja grška monarhistična vlada. Vlada je objavila dekret s prepovedjo demonstracij. Pred člani komisije je nastopil Nexti Kerebzhli, reprezentant Albanije, in izjavil, da za spopade med levičarji in grškimi četami niso odgovorne sosedne države, temveč grška monarhistična vlada, ki skuša zatreti opozicijo. Ta vlada je označil za fašistično.

Demanti so spominki, pravi polkovnik

San Francisco, Cal., 8. feb. — Polkovnik Edward J. Murray je dejal, da so demanti, katere je dobil v Tokiju in jih prinesel v Ameriko, le spominki. Murray je bil aretiran na ukaz generala Douglasa MacArthurja, ko je dospel v San Francisco. Aretacija je sledila zaplenitvi demantov po carinskih uradnikih. Vrednost demantov se ceni na \$210.000. Murray je priznal, da je prodal nekaj demantov, ni pa razkril vsote denarja, katero je prejel.

RAZPRAVE O MIROVNI POGODBI ZA AVSTRIJO

Zaslišanje reprezentantov Jugoslavije in Avstrije

CEHI ZAHTEVAJO PREUREDITEV MEJE

London, 8. feb. — Pomočniki zunanjih ministrov štirih velesil so razpravljali o mirovni pogodbi za Avstrijo. Sprejet je bil zaključek, da reprezentanti Jugoslavije in Avstrije nastopijo pred pomočniki prihodnji teden in izrazijo mnenja glede Koroške.

Jugoslavija skuša dobiti koroške kraje, v katerih žive Slovenci, Avstrija pa se upira. Amerika podpira avstrijsko vlado in njeno zahtevo, da morajo njene meje, ki so obstojale pred združitvijo z Nemčijo 1. 1938, ostati.

Zaključek, da reprezentanti Jugoslavije in Avstrije nastopijo pred pomočniki zunanjih ministrov, je bil sprejet kljub protestu Feodora Gusejeva, reprezentanta Rusije. Ako ne bo prišlo do sporazuma o koroškem vprašanju, bodo morali zunanji ministri štirih velesil, ki se bodo sestali na konferenci v Moskvi 10. marca, rešiti vprašanje.

Čehoslovakija pritiska za preureditev meje med njo in Avstrijo. Ona zahteva kos avstrijskega ozemlja na nasprotni strani Bratislave, glavnega mesta Slovačije. Pomočniki zunanjih ministrov je obvestila, da je za direktna pogajanja z Avstrijo.

Avstrija je izrazila voljo za direktna pogajanja s Čehoslovakijo o problemu. Ona se zanaša na Ameriko, Veliko Britanijo in Francijo, da jo bodo podpirale.

Pomočniki so se sporazumeli glede vključitve klavzule v mirovno pogodbo za Avstrijo, da se slednja obveže glede priznanja mirovnih pogojev za Nemčijo, Italijo, Rumunijo, Bolgarijo, Ogrsko in Finsko, kakor tudi zaključka glede Trsta in okolice. Priznanje zaključka je predlagala Velika Britanija. Reprezentanti Rusije, Amerike in Francije so izjavili, da priznanje zaključka ni potrebno; ker je že vključen v mirovni pogodbi za Italijo, katero bo morala Avstrija priznati.

Demonstracije levičarjev v Atenah

Atene, Grčija, 8. feb. — Čez tisoč levičarjev se je udeležilo protivladnih demonstracij v glavnem delu mesta. Dvignili so tak hrup, da so morali člani posebne komisije Združenih narodov prekiniti svojo sejo. Komisiji je bila poverjena preiskava situacije v Grčiji in incidentov v bližini jugoslovanske, bolgarske in albanske meje. Levičarji so zahtevali odpoklic britskih čet iz Grčije, na katere se naslanja sedanja grška monarhistična vlada. Vlada je objavila dekret s prepovedjo demonstracij. Pred člani komisije je nastopil Nexti Kerebzhli, reprezentant Albanije, in izjavil, da za spopade med levičarji in grškimi četami niso odgovorne sosedne države, temveč grška monarhistična vlada, ki skuša zatreti opozicijo. Ta vlada je označil za fašistično.

Ameriške čete bodo ostale v Koreji

Seoul, Koreja, 8. feb. — Ameriške čete bodo ostale v južni Koreji, dokler ne bo ustanovljena provizorična vlada za vso deželo. To izjavo je podal general Archer L. Lerch, ameriški vojaški governor. Severna polovica Koreje je pod okupacijo ruskih čet.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (sven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inosestanstvo \$6.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih delov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, esei, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s Matamo

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Ta uboga "krščanska civilizacija"!

Amerika je dežela veliki kontrastov, in sicer ne samo v geografskem, topografskem in vremenskem oziru, marveč tudi v socialnem. Njeni socialni kontrasti so dejstveno še bolj kričeči. In to kljub vsemu sklicavanju in trkanju na naša demokratska prava in krščanstvo, na humanizem in človeško dostojanstvo. Poleg naglašanja in priseganja na "free enterprizerstvo", je vsega tega dovolj v deželi.

V teh težkih dneh je sicer najbrže resnica, da je ni boljše dežele pod soncem kot je naša prostrana, silno bogata in mogočna Amerika. Kruha in mesa je v nji toliko, da je zadnja leta z njima zalagala po "lend-lease" tudi naše zavezništvo, po vojni pa skozi UNRRA. In to kljub temu, da je bilo v armadi, to je odtegnjenih od ustvarjalnega dela čez 12 milijonov najboljše delovne moči, sploh svet naroda. Produkcija bodisi v vojni ali civilnih tovarnah in na farmah skoraj ni poznala meje. Produkcija smo gigantične količine vsakovrstnega materiala, povrhu tudi—atomske bombe!

V resnici "truly God's country", kot je rad rekel pokojni Oscar Ameringer; obdarjena z naravnim bogastvom pa pridnimi rokami in močnimi in podjetnostjo in ugodno klimo in gigantično industrijo in čudovito tehniko in plodonosnimi farmami in vrtovi in sadovnjaki kot nobena druga dežela. Povezana je z železnimi in avtomobilskimi cestami, brez vsakih notranjih "grec", da lahko nemoteno potuješ od obale do obale, ob Mehškega zaliva do kanadske meje in tudi preko brez posebnih stisnitosti. V Fort Knoxu v kentuckijskih hribih ima zakopane gore zlata—čez 20 milijard dolarjev, približno štiri petine vse svetovne zaloge.

V resnici čudovita dežela, ki bi bila lahko pravi raj za slehernega svojega prebivalca. Pravimo pogosto: "... ki bi bila lahko..." In to kljub svojemu ogromnemu narodnemu dolgu, ki je tudi večji kot dolgov vsih ostalih držav.

Da pišemo te vrstice, imamo poseben razlog. Zadnje dni smo namreč čitali v dveh lokalnih listih, v Chicago Sunu in Chicago Daily Newsu in v slednjem tudi videli slike, ki so nam prevrnile želodec in poglajale kri v glavo. To, kar smo čitali in videli, pokazuje namreč popolnoma drugačno Ameriko kot smo jo narisali zgoraj in s katero se radi ponasamo. Pokazuje nekaj tistih kontrastov, ki smo jih imeli v mislih v začetku tega članka.

Omenimo naj, da je Chicago Sun zadnje dni prinesel v seriji člankov študij javnega šolstva v državi Illinois. Ta študij nas ni presenetil, kajti nam je bilo že prej znano, da je šolstvo v tej državi kot tudi na splošno v deželi na zelo nizki stopnji, nekakšen javen "pankrt", dasi bi moralo biti najbolj čuvana in čislana in financirana ustanova v slehernem mestu ali vasi, v slehernem okraju in državi. Izven Chicaga niso javni delavci v nobeni branži slabše plačani kot so illinoiski učitelji in učiteljice. Vsak težak, ki popravlja ali pometa ceste, je bolje plačan kot pa učiteljsvo v tej državi. Izven Chicaga znaša povprečna letna plača od \$1,200 do \$1,600 v osnovnih šolah in par sto dolarjev več v srednjih šolah.

Rezultat tega je, da so zadnja leta kvalificirani učitelji in učiteljice večinoma pobegnile iz šol in si poiskale službe z boljimi plačami, njih mesta so pa v mnogih krajih zavezale povsem ne kvalificirane osebe. Sicer ni situacija dosti boljša niti v Chicagu, kjer je dobila šole v roke korumpirana politična mašina. Razen malega približjaka, ki ga je čikaška učiteljska združba dobila zadnje čase, so tudi njih plače še iste kot so bile leta 1922.

Z drugo besedo: javno šolstvo v tej državi—in v marsikateri drugi, sploh v vseh!—kriči po reformi, po izboljšanju. Prva potreba so poštene plače za učiteljsvo—od zraka se ne da živeti! Kljub temu, da je Illinois na šestem mestu najbogatejših držav v Uniji, je v pogledu učiteljskih plač na 29. mestu. Škandal za državo, škandal za slehernega njenega državljan! Ni čudno, da je moronstvo tako razširjeno. Z državo, ki ne posveča največje važnosti šolstvu, je nekaj radikalnega narobe.

Toda še veliko večji škandal so državne umobolnice, ki so nafrpane z nesrečniki. V te zavode je poslal svojega poročevalca Chicago Daily News, ki je razkril razmere, o kakršnih bi človek mislil, da sploh ne morejo obstajati v kakšni civilizirani državi. Tudi v tej državi veliko slišimo o tako zvanem krščanstvu, o svetosti človeške osebnosti, o dostojanstvu človeka, o humaniteti. Toda vse to je le na jeziku, v realnosti pa ni nobenega sluha ne o krščanstvu, ne o dostojanstvu.

Na podlagi tega, kar je odkrila preiskava Daily Newsa, sto procentno kapitalistična lista, sklepamo, da vsak farmar bolje skrbi za svoje svinje kot pa korumpirana in moralno bankrotirana državna oblast za te rečeve po umobolnicah. Seveda je vse skupaj tudi velika refleksija na državljane, ki podpirajo tako politično oblast—zdrav republikansko, prej demokratsko.

Kot rečeno, so vse umobolnice natrpane s temi bolniki. Teh nesrečnikov je čez 44,000, prostora v teh zavodih pa je komaj za polovico tega števila. Zato so nastanjeni po tleh na hodnikih, po jedilnicah, sploh v vsakem kotu in luknjah, in to v poslopjih, od katerih so bila nekatera že zdavnaj kondemirana po varnostni oblasti. Na vsakega zdravnika pride tisoč bolnikov—trikrat več kot jih more oskrbovati, uslužbeni ali strežniki pa so najnižega mentalnega tipa brez vsake kvalifikacije. Po izjavi nekega zdravnika mentalno niso dosti nad bolniki. Enako kot zdravnikov primanjkuje tudi izvežbanih strežnic. Glavni vzrok so nizke plače, in seveda tudi korumpirana politika.

To je v resnici na glavo postavljena "krščanska civilizacija"! Za šole ni denarja, prav tako ne za bolnišnice in za zdravljenje nesrečnikov. V državni blaginji je seveda dosti denarja—čez 200 milijonov dolarjev gotovine! Za parke je dosti denarja in prilično tudi za ceste in spomenike. Dosti je denarja tudi za vojne veterane, pa če so v potrebi ali ne. Dosti ga je tudi za

V Milwaukeeju nimamo naprednega časopisa

Milwaukee, Wis.—Pred 15 ali 20 leti je bil narod bolj navdušen in živ kot pa v sedanjih časih. V tistih časih smo imeli delavski list Milwaukee Leader, ki je bil jako priljubljen med delavstvom; prinašal je poučljive članke in razgaljal gnolbo kapitalističnega socialnega in gospodarskega sistema.

Milwaukee Leader je bil tudi dober agitator pred volitvami, dandanes pa greš na vofišče in ne več koga bi volil. Socialisti so se skrili pod osla za nedolocen čas, kjer pa se niso počutili preveč varno, zato so poskakali na slona, misleč, da so varnejši. Progrevsi so naredili prav tako, ampak v obratnem smislu, stara reakcija, ki preži na delavske zakone kot pajk na muho, si pa z zadoščenjem mane roke. Vidite, sedaj smo jim pa dali! Toda reakcija naj ne hvali dneva pred nočjo! Še bo sijalo sonce.

Milwaukee Sentinel pa nam servira nekako godljo in veže otrobe, ki so jih prežvečile že coloradske kozice pred 50 leti. Milwaukee Journal pa je za petelinji korak boljši. Torej v Milwaukeeju nimamo naprednih listov, Slovenci pa si pomagamo s tem, da čitamo Prosveto in smo zadovoljni!

Na koncu pa naj poročam, da bo društvo Bratoljub 234 SNPJ priredilo domačo zabavo dne 22. februarja v S. S. T. dvorani. Udeležite se priredbe vsi, ker bo vsega na razpolago. Več o tem prihodnjič. John Potisk.

Iz Indianapolisa

Indianapolis, Ind.—Minilo je že leto dni, odkar sem se zadnjič oglašila v Prosveti. Tukaj je preminila Katarina Skrljanc. Rojena je bila nekje v Brdih pri Gorici. Bila je članica društva Franca Prešeren št. 34 SNPJ in ženskega kluba Slovenskega narodnega doma. Pogreb je bil civilen. Izrekom globoko sožalje užalosteni družini!

Rada čitam dopise, kajti v njih je izraz preprostega ljudstva. Kakšen vik in kriki radi te uboge Jugoslavijske! Ljudstvo se je moralo boriti na življenje in smrt z golimi rokami. Ta junaški jugoslovanski narod je do prinesel mnogo žrtev in trpljenja. Žalostno pa je, da se mu posmehuje mož, ki se je delal, da je naprednega mišljenja.

Barbičeve dopise sem rada čitala, ali žalostno je, da so sedanjí zelo posmehljivi na račun Jugoslavijske. Lepo ime "tovariš" neprestano posmehljivo ponavlja. Ne morem razumeti, kaj je posmehljivega v tej besedi, saj pravi že stara pesem: "Oj, tovariš, pojdi greva v vas, tja po zeleni travici k moji ljubici."

To pesem sem slišala prvič, ko jo je pel moj oče. Ali ne pomeni beseda tovariš "partner" po angleško? V dopisu z dne 6. januarja Barbič piše, da so v Jugoslaviji vpregli mladino. To je zelo slab izraz. Kdo pa je vpregel njega, ko je prišel v Ameriko? Kdo ga je vpregel v društvene aktivnosti, ali pa na poulični železnici? Samostojno se je vpregel, ker je hotel pokazati, da hoče stati na svojih nogah. To hočejo pokazati tudi v Jugoslaviji, namreč, da se ne zanašajo na druge. Če so se znali boriti, bodo znali tudi gospodari. Sedaj delajo ramo ob ramo in žanjejo uspehe.

Dokler je živel Barbičeva žena Ana, so bili njegovi dopisi drugačni, sedaj pa so taki kot splošen konj.

Čitala sem, kako se nekatere članice Slovenske dobrodelne zveze zgražajo nad tremi glavnimi odborci, češ, kaj so obljubile na konvenciji v Indianapolisu vprčo Križanega, ki so

državno policijo in milico in še za marsikaj drugega. Denarja pa ni za učenje otrok in zdravljenje bolnikov...

Taka je ta naša preljuba "civilizacija", ki farizejsko objokuje "človeško osebnost" in "dostojanstvo" v Rusiji, na Balkanu velikega bruna v svojem očesu!

Glasovi iz naših naselbin

Kot je soditi po tej sliki, biči delavski voditelj na Japonakem ni preveč varno. Moč na bolniški postelji je Katsuma Kikunami, predsednik Japonskega kongresa industrijskih uni, katerega je neki delavski sovražnik zabodel. Poleg Kikunamija sta njegova žena in sin, ki sta ga prišla obiskat v bolnišnico. Zadržni je general McArthur prepovedal splošno stavko vladnih uslužbencev, kakor tudi nekaterih drugih uni, češ, da so razmere v poraženih in razbiti deželi preozna za splošne stavke.

ga imele na mizi. Tudi na tisti konvenciji sta bila dva tabora, kot marsikje drugje. Na konvenciji sem bila vse tri dni kot opazovalka. Resnica je, da so nekatere članice SZZ zelo zagrzene, toda ne vse. Sedaj se je zijo in protestirajo, ker so tri glavne odbornice pri SANSu in sodelujejo pri zbiranju prispevkov za otroško bolnišnico. Ali ni Kristus dejal, naj puste uboge male k njemu? Nevoščljivost je grda lastnost.

Časopisi veliko pišejo o diktaturi v Jugoslaviji. Ako bi bil Tito res tako slab človek, kot ga skušajo naslikati nazadnjaki, potem ne bi želeli primorski Slovenci priti pod Jugoslavijo. Bolj verjamem preprostim pismom, ki jih pišejo naši sorodniki, kot pa vsem časnikarskim agencijam in poročilom po radiu.

Sledeče pismo mi je pisal moj brat Albert Gorenšek iz Kobard na Primorskem in se glasi v izčrpu:

"Draga sestra!—Tvoje pismo sem prejel, kakor tudi slike in razglednice iz Chicaga. Veseli me, da tako dobro napredujete z nabiranjem prispevkov. Tudi tukaj smo imeli dvomesečno udomačenje tekmovalcev, v nedeljo smo pa proslavljali. Tekmovalna komisija je podarila v znak priznanja zastavo mladini v Kobardu. Zastavo smo hoteli spremiti od Zaječevega dvorišča do Šiberja, kjer je Mladinski dom, ali civilna policija nas je razgnala. Še jaz sem jo dobil s puškinim kopitom v hrbet. Sedaj upamo, da bomo v šestih mesecih že priključeni k Jugoslaviji.

Tukaj imamo sedaj Narodno osvobodilni odbor, kar je bilo prej občina. Sedaj izvoli ljudstvo kandidate na zboru volilcev, predlagaja pa jih Okrajni narodno osvobodilni odbor, poleg teh pa ima vsak predlagati drugega. Tukaj je bil zbor volilcev novembra 1946. Predlagan je bil Franc Mandić, on pa je odgovoril, da ne more sprejeti, ker pojde sin od doma. Nato so predlagali mene in Podseljana. Ko sem vstal in hotel odkloniti, mi niso pustili govoriti, ampak so burno ploskali in toliko časa tolkli z nogami, da sem moral sesti. Potem se je malo pomirilo, toda zopet mi niso pustili govoriti. To se je večkrat ponovilo, na koncu pa se mi je vendar posrečilo spregovoriti in prosil sem jih, naj predlagajo

koga drugega, ker jaz radi izčrpanosti ne morem sprejeti.

Prvo nedeljo po zboru so se vršile tajne volitve. Kandidirali so: Grahli, Maks Pocoljan in jaz. Ker sem dobil toliko več glasov kot ona dva, mi ni kazalo drugega kot da sem sprejel. Tako imam sedaj eno skrb več.

Tukaj imamo čitačnico in v zvešjem bomo sprejeli, če nam pošljete kaj knjig. Zelo rad bi dobil tudi kaj starih časnikov."

Iz tega pisma se lahko razvidi kakšne razmere vladajo tam. Brat sicer piše še o drugih družinskih stvareh, kar pa nima toliko pomena za javnost.

Mary V. Stroj.

Nenadna smrt mlade deklce

Pittsburgh, Pa.—S težkim srcem poročam o eni najžalostnejši tragediji v zgodovini naše slovenske naselbine, ki se je odigrala tu pred kratkim.

Dne 15. januarja zvečer se je vršila svatba hčerke družine P. Jaketić v Slovenskem domu na 57. cesti. Navzoče je bilo veliko mladine, med njo tudi v spremstvu svoje matere 14-letna mladenka Tereza, hčerka ip edini otrok staršev Ivanke in Leopolda Tomšić.

Da ni pri takih prilikah brez godbe in plesa, je pač umevno, in ko je bila v teku poskočna polka, se je pridružil dekletu 13-letni Radinovičev fant, nakar sta se zavrtela. Čim pa je godba prenehala in sta šla narazen, se je deklica onesvestila in padla na tla. Prisotni in njena mati so ji naglo priskočili na pomoč, misleč, da je le navadna slabost ali utrujenost. Ker pa le ni prišla k zavesti, so jo nemudoma vzeli k najbližjemu zdravniku, kateri pa ni mogel drugega storiti kot proglasiti jo za mrtvo.

Mati tega ni mogla in hotela verjeti ter zahtevala, da se jo odpremi v bolnišnico, v upanju, da je mogoče v njej vendarle še iskrica življenja, ki bi ga lahko zopet vzplamteli. V bolnišnici St. Margaret se seveda odklonili sprejem in šele tedaj je bila nesrečna mati uverjena o strašni resničnosti zdravnikove izjave.

Preiskava je dognala, da je nastopila smrt radi neke nerazvite žleze (thymus gland) in da bi bila deklica vzlic polnem zdravju dočakala kvečjemu 20. leta. K njenemu mrtvaškemu odru je prišlo na tisoče obiskovalcev. Pokojnica je bila članica mladinskega oddelka SNPJ. Naj živi v blagem spominu, njenim pa moje globoko sožalje!

I. Bukovinski.

Motil se ni v preteklosti, ne moti se danes...

Cleveland, O.—Citrat Ivan Kiferle je poleg drugih skladb uglasil tudi pesem "Mojim rojakom". Jaz pa bom spisal dopis "mojim tovarišem" in seve, vključene so tudi tovarišice.

Zadnje čase nekatere osebe trošijo nekaj plevel, ali star slovenski pregovor pravi, da je po hudem grmenju malo dežja.

Pred nekaj leti smo v Clevelandu izvolili našega rojaka za župana. Vse je šlo gladko, dokler niso kampanjski voditelji razposlali prošnje za prispevke na društva. Tedaj sem bil slučajno iz mesta in tako je bil sprejet tudi pri našem društvu predlog, da se daruje iz društvene blagajne v kampanjski fond. Ko se je vršila prihodnja seja, sem članstvo opozoril, da je bil dotični predlog sprejet proti principom SNPJ in obenem obvestil gl. izvršni odsek SNPJ o celi zadevi. Izvršni odsek je odločil, da je bilo moje stališče pravilno.

Prišli smo na sejo in sem bil tarča, ker sem se uprl sklepu večine. Denar ni bil izplačan. Nastala je robuka in nekateri niso upoštevali ne izjave izvršnega odseka ne določb zavarovalniškega državnega departmanta. Potem je bil sprejet predlog, če bo neko drugo društvo prispevalo za politično kampanjo; naj tudi naše. Dotično društvo je prispevalo, jaz pa sem ostal osamljen. Toda vlic temu se nisem umaknil in nikdar priznal pomote. Prav tako ne bom nikdar priznal, da sem se zmotil v dopisu z dne 6. januarja. Dobro vem kaj sem zapisal in ko se bodo sitneži izkašljali, bom raztolmačil pomen dopisa.

No, kaj pa s dotično kampanjo? Bila je kampanja za Franka Lauscheta, za katerim je tedaj drvel naš narod, name pa so se jezili in me dolžili, da sem proti njemu. Kaj pa danes delajo? Ali še pojejo slavo Franku Lauschetu? Ne, danes vsi naprednjaki zabavljajo čez Lauscheta. Namesto da bi se nase jezili, se pa na njega!

Frank Barbič.

To in ono

Cleveland, O.—Duhovniki se čudijo, zakaj ljudje ne posejajo več cerkva v tolikšem številu. Kako stupidno! Jaz pa se čudim, da sploh še kdo zahaja v cerkev po vsem tem, kar se je godilo v cerkvi v vojnem času.

V Sloveniji je tekla kri v cerkvah, v njih so mučili nedolžne ljudi, duhovniki pa so bili priča krvavim dejanjem, kajti mnogi izmed njih so ljudi izdajali krutemu okupatorju.

Če bi se res kdaj zgodil čudež, bi se gotovo to vojno, kajti kaj takega se ni še nikdar poprej godilo. Če bi torej duhovniki res verovali v Boga, kako bi vendar mogli kaj takega delati? Šlo je le za njihov biznis—biti ali ne biti. Sedaj se duhovščina zbira vse povsod in kuje načrte, kako bi zatrli komunizem in z njim toliko obsovaženo Rusijo. Povabili so v to deželo celo kardinala Preisinga iz Nemčije. Ne verjamem, da jim bo vse to kaj pomagalo. Rusija bo šla naprej po svoji začetni poti.

V pismih iz Jugoslavije vedno hvalijo sedanjo vlado in njen napredek. Vsakdo, ki je bil v Jugoslaviji, se čudi tolikemu napredku v tako kratkem času. Nikoli pa ne čitamo kake pohvale v ameriških listih. Prav tako malo kdaj kdo pohvali Jugoslavijo po radiu. Če bi bil tam pa kraljiček Peter, bi bilo hvale na pretek. Sovražstvo do Jugoslavije, ki je bila naša zaveznica, prijateljstvo do Italije, ki je bila naša sovražnica. Ali je to pošteno? Ali je to pravično? Toliko se govori in piše čez komunizem. Ali je kaj ne poštenega v komunizmu?

Amerika postopa tako brutalno s Slovenci samo zato, ker je gospodar Jugoslavije maršal Tito in ne kralj Peter. Radi bi videli, da bi še nadalje vladal

kralj in izkoriščal ljudstvo, katero bi moralo garati zanj, medtem pa bi on spravljaj milijone, kot jih je pred vojno. Ljudje so se končno spametovali in pometli s kralji. Narod si go-spodari sam in dela za lepšo bodočnost. Oni ljubijo in spoštujejo Tita zato, ker vedo, da jih ne izkorišča, temveč vlada pravično za vse enako. Kdor kritizira sedanjo Jugoslavijo, je največji podlež! Julija Počkal.

Iz Wyominga

Superior, Wyo.—Zadnje jesen sem čitala več dopisov o lovu in lovcih, ki jih je napisal Antop Valentinčič iz Sharona, Pa., in nekateri drugi. Šli so na lov na zajčke, fazane in veverice.

Ker se nobeden tukajšnjih lovcov ne oglašil, bom pa jaz malo opisala naše lovce, kateri ne zaostajajo za drugimi. Vsako leto nestrpno čakajo na lovsko sezono in kakor hitro se odpre, so že v hribih. Toda naši lovci ne gredo na lov na zajčke in fazane, ampak na jelene, srne in antilope. Ker pa so naši lovci vroče krvi, toliko časa ne pomorijo, dokler ne dobijo jelena na muho. Če komu ni sreča mila že prvi dan, počaka še nekaj dni, kajti prazen noče nihče priti domov. V teh krajih je na tisoče jelenov.

Naš zet John Zedra gre tudi vsako leto na lov na jelene in ne odneha toliko časa, dokler ga ne ustrelji. Letos je imel izredno srečo. On in dva druga lovca so šli na lov zadnji dan sezone, in sicer 250 milj daleč. Drugi večer ob enajstih so bili že doma vsak s svojim jelenom. Moj mož ga je vprašal, če ga je imel privezanega... Seveda smo kupili enega ščetinca, da smo napravili okusne klobase, sedaj pa se mastimo z njimi, da nam kar teče od brad. Dovolj o tem.

Državni tajnik Jimmy Byrnes je resigniral. To se dobro sliši, samo škoda je, da ni že pred pariki konferenco. Če bi bil, bi bilo bolje za Jugoslavijo, posebno pa za naše Primorce. Byrnes je eden najvišjih sovražnikov Slovanov, poleg tega pa velik aristokratski nazadnjak. Jugoslovanska vlada je pravica a Byrnesa to silno bode v oči, zato ji je tako nasprotoval. Kakšen pa bo novi tajnik general Marshall, bo pa pokazala bodočnost. Jugoslovanska vlada ga je z veseljem pozdravila, je mora vedeti zakaj. J. Bergant.

Hrvaški naročnik tudi ne mara Barbičevih dopisov

Béassov, Mich.—Jaz sem Hrvat, toda dnevnik Prosveto čitam že več kot 20 let. Včasih me argumentiram rad z nekomur, kajti vsak dopisnik ima pač pravico izražati svoje mnenje, vendar pa mora biti mnenje meja. Taki dopisi kot jih piše clevelandski Barbič, ne bi smeli imeti nikjer prostora kar v košu, ne pa da jih čitajo člani SNPJ.

Iz Barbičevih dopisov se ne more nihče ničesar naučiti, kajti ustvarjajo le nesporazum med članstvom. On naj raji pazi na svojo "street caro", junaški jugoslovanski narod pa naj pusti pri miru. Znano mi je, da so Barbič, Molek in nekaj drugih oseb proti Titovi vladi, toda sedanja ljudska jugoslovanska vlada gre s svojim delom neustrašeno naprej. Da, reakcija vsega sveta bi rada uničila sedanjo Jugoslavijo, a je ne more!

Marko Holjavec.

Išče brata

Tyre, Pa.—Rada bi zvedela za svojega brata Franceta Petriča, doma iz vasi Muhaber št. 11, občina Prečna pri Novem mestu. On se nahaja nekeje v Južni Ameriki že 20 let, a še ni nobenkrat pisal, tako da ne vem, ali je živ ali mrtev.

Prosim cenjene rojake v Južni Ameriki, da bi mi sporočili, če ve kdo za njegov naslov. Moj naslov je: Rozalija Petrič, Box 114, Tyre, Pa., USA.

Rozalija Petrič.

Razgledi po stari domovini

Od našega dopisnika iz Ljubljane

LJUDSKO ZADRUŽNIŠTVO

V zadrukah se šolamo . . .

Z vstopom v leto 1947 smo pričeli naše veliko obdobje gospodarske izgradnje države. Da bomo uspeli v tej ureditvi, nam je porok razmerje sil v gospodarski in socialni strukturi nove Jugoslavije, kakaj naša oblast je ljudska in v naših rokah je obsej ljudskega imovina.

Naše zadruge pa igrajo istočasno kot vmesni člen gospodarstva veliko vlogo. Naše ljudske zadruge se najtesneje vežejo na državni gospodarski sektor, od katerega dobivajo pomoč in kateremu tudi pomagajo tako, da je sodelovanje najtesnejše. Vidimo, da je učinkovitost gospodarskega načrta ter naše dejavnosti odvisna od tesnih vezi pa tudi radi nalog, ki jih imajo posebno naše manjše zadruge v obrtéh, zlasti pa zadruge, ki delujejo na kmetih. Posebno kmetijske zadruge vključujejo na vasi vso gospodarsko moč svoje obrtne in kmetijske gospodarstva.

Izvajali smo si svobode in jo v polni meri tudi uživamo. Naša gospodarska, politična in kulturna stavba mora biti visoka, ali je zato potreben tudi prvostopenjski temelj. Zato polagamo naše zadruge veliko pažnjo na vzgojo svojega članstva, ki mora postati sposobno, da s strokovnim znanjem in razširjenim obzorjem spozna tehnične plati načrtnega gospodarjenja, jih razume in s tem doprinese svoj prispevek pri izgradnji lepšega življenja in svetlejši bodočnosti delovnega človeka.

Zadruge so postale ljudska šola v smislu velikih načel zadrugnega kolektivizma. Vsak zadrugar naj bi dal čim več od sebe v splošnih ljudskih naporih — za izboljšanje materialnega položaja in ojačanje splošnega gospodarstva.

Reorganizacija zadrugništva

Glavna zadruga zveza Jugoslavije v Beogradu je reorganizirala zadrugo organizacije tako, da služijo čim bolj potrebam posameznih ljudskih republik. Zadruge so po reorganizaciji razdeljene v glavne in dve skupini: v kmetijsko-nakupno-prodajne zadruge ter delavsko-namenske konzumne zadruge. V državi je 7.510 kmetijskih zadrug, 752 delavskih konzumnih zadrug ter 215 raznih drugih zadrug. V mestih je včlanjenih preko 440 tisoč zadrugarjev, na podeželju pa preko 738 tisoč zadrugarjev.

Na kmetih zajemajo zadruge preko 86% prebivalstva, v mestih pa preko 33%.

IZ DELAVSKEGA STROKOVNEGA GIBANJA

Udeležba delavcev in uslužbencev pri dobičku državnih podjetij

Zvezna vlada v Beogradu je izdala posebno zakonsko uredbo o delitvi dobička in posebnih skladih vodstva državnih podjetij. Država si je na eni strani zagotovila del dobička, ki je namenjen za splošno državne potrebe bodisi uprave, jačanje obrambne moči države ali novih investicij, drugi del dobička pa se razdeli med delavce in nameščence državnih podjetij, ki s svojim delom nadpovprečno prispevajo k rentabilnosti podjetja in večjemu dobičku.

Skladi vodstev državnih podjetij se ustanovljajo že od 1. januarja dalje. V te sklade pa morajo vplačati podjetja tudi del čistega dobička iz 1. 1946.

S to širokogrudno potezo je jugoslovanska vlada dokazala svojo ljudskost, ker je omogočila, da dobe delavci iz podjetij, kjer so presegli delovni načrt, lepe naknadne prejemke, s čimer si bodo večali življenjsko raven. Izplačevanje iz teh skladov bo šlo po načelu pravičnosti.

sti in čim večje udeležbe pri dobičku. Čim večji bodo napori posameznega delovnega kolektiva, tem večja bo tudi kolektivna korist vseh delavcev.

Kakor je predvideno, bodo dosegli ti posebni dodatki iz teh skladov zneske od 2.750 dinarjev, do 12.250 dinarjev, kar predstavlja lep prispevek k izboljšavanju življenjske ravni delovnega človeka.

Z udeležbo delavstva pri dobičku državnih podjetij bo dosežena še večja storilnost podjetij in naš gospodarski razvoj bo šel naprej s še večjimi koraki.

Delavci in nameščenci, člani delavskih strokovnih organizacij so pozdravili sklep jugoslovanske vlade z velikim veseljem.

Ustanovitev zdravniško-delavskih strokovnih komisij

S 1. januarjem 1947 smo pričeli izvajati novo socialno zavarovanje. Novi zakon o socialnem zavarovanju je prinesel delavskemu razredu več važnih pridobitev in ena teh pridobitev je zdravniško-delavska strokovna komisija.

Te komisije bodo ugotavljale dejansko stanje pri bolnih ali ponesrečenih zavarovanih, reševale bodo spore v primerih bolezni, nosečnosti in poroda ter reševale spore v zvezi z ugotavljanjem delovne nesposobnosti ponesrečenega zavarovanca.

Te delavske strokovne komisije so dokaz novega duha v našem socialnem zavarovanju.

INOZEMSKI GLASOVI O NOVI, PREROJENI JUGOSLAVIJI

SLOVAŠKA
revija, "Domov a svet", ki izhaja v Bratislavi in jo izdaja Poverjeništvu za informacije, je objavila članek pod naslovom "Nova Jugoslavija", v katerem piše Pavel Kovač-Varga, da se življenje v novi Jugoslaviji razvija popolnoma normalno in da so urejene vse prilike. Narodno gospodarstvo je postavljeno na nove temelje in vsi dobički so v službi splošnosti. Izvedena je bila radikalna agrarna reforma. Vlaki ter vsa prometna služba obratujejo redno. Narodi Jugoslavije so srečni in veseli, ker so dobili svobodo in so vzeli vso oblast v svoje roke. V narodnoosvobodilnem gibanju so sodelovali tudi Slovaki, ki žive v Jugoslaviji. Borili so se proti skupnemu sovražniku in danes se počutijo v novi državi kakor bi bili doma.

V članku "Lepote Jugoslavije" opisuje urednik revije "Domov a svet" naravne lepote prelepe jugoslovanske domovine.

FRANCOSKI

književnik Richard Bloch je objavil v največjem pariškem dnevniku "Ce soir" 5 zaporednih člankov o razmerah v novi Jugoslaviji.

"160 književnikov, pesnikov in pisateljev — piše Bloch — je predstavljalo na zadnjem kongresu književnikov v Beogradu enotnost vseh jugoslovanskih narodov. Daleč od vsakega poskusa

zedinjenja so predvojne vlade Karadjordjevičev z velikosrbstvom in šovinistično politiko onemogočile pomirjenje ter hotele posrbiti ostale narode Jugoslavije. Proti temu nasilju je bil organiziran odpor v Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Splitu in Dubrovniku. Fašistični sovražniki Jugoslavije so znali izkoristiti ta nasprotstva. Čim pa so prišli 1941 leta Nemci v državo in so kralj ter njegovi ministri pobegnili v London in v Kairo, je Josip Broz-Tito pozval k vseplošnemu narodnemu odporu in orožju. In da bi omogočil pomirjenje med južnimi Slovani v njihovem boju proti fašizmu in hitlerizmu in da bi dokazal najboljši način, da je konec narodnostnega zatiranja, je Tito najprej združil Srbe. Titova zmaga ni bila za južne Slovence samo zmaga njihove neodvisnosti, ampak tudi zmaga enotnosti v političnem, moralnem in kulturnem pogledu." Članki francoskega književnika v listu "Ce soir" so izzvali veliko pozornost v krogih francoskega občinstva.

LJUDSKO GOSPODARSTVO

Dobave UNRRE Jugoslaviji

UNRRA bo dobavila v letu 1947 Jugoslaviji blaga v vrednosti nad 56 milijonov dolarjev. To izjavo je podal generalni direktor UNRRE Lowel Roes.

Skrbi tržaškega gospodarstva

Arturo Baroni je posvetil v gospodarskem listu "Il Commercio 24 ore" (Milan) tržaškemu gospodarstvu članek, poln zaskrbljenosti za gospodarsko bodočnost Trsta. Članek je v glavnem napisan po starem receptu italijanskih nacionalističnih publicistov, vendar vsebuje mnogo resničnih ugotovitev. Tako pisec priznava, da je usoda tržaškega gospodarstva odvisna od njegovega zaledja in dobre volje Jugoslavije. Do logičnega zaključka, da bi bilo najbolje, da bi se Trst združil s svojim zaledjem, se Baroni seveda ni povzpela.

Propadanja tržaške luke pod Italijo ni bila kriva po Baroni jugoslovanska zasedba, temveč razpad avstroogrške monarhije, razkosanje enotnega gospodarstva sestava v tržaškem zaledju in konkurenca Hamburga. Pisec navaja statistiko tržaškega prometa v razdobju 1924-1938. V podkrepitev svoje trditve, da je bil delež Jugoslavije v tržaškem prometu malenkosten in da je povsem pretirana jugoslovanska zahteva po svobodni ceni v tržaškem pristanišču. Ko bi se ta zahteva izpolnila, bi 50% tržaških pristanišnih naprav — med njimi vsi silosi, ne pa skladišča lesa — prišlo pod jugoslovansko upravo, kar bi povsem onemogočilo poslovanje modernega pristanišča.

Za Trst je življenjskega pomena vprašanje prometnih zvez tržaške luke z zaledjem. Izmed vseh treh slavni prog (Trst-Postojna-Ljubljana, Trst-Gorica-Jesenice in Trst-Trbiž (Celovec)) bosta prvi dve pod popolno kontrolo Jugoslavije, kar predstavlja "težko hipoteko na tržaški trgovini". Tržaška trgovina bo spet zvezetela edino pod pogojem, če bo v sosednih državah prevladala načelo svobodne trgovine. Toda predlog nekaterih Tržčanov, da bi bilo dobro pro-

Mildred Wiessfeld, ki je skrajšala poplačila, je organizirala Narodni svet za pobijanje izgube vida. Pod njenim vodstvom je nova organizacija pričela s kampanjo z zbiranjem polmilijondolarkega sklada in dobila podporo v delavskih in bizijskih krogih. Denar bo šel za medicinsko raskravno za zdravilne oči.

glasiti vse Tržaško svobodno ozemlje za svobodno cono, v kateri bi se svobodno izmenjavale italijanske in jugoslovanske blago, ne da bi bilo treba pri uvozu v Italijo in Jugoslavijo plačati carine, ne ustrežajo sedanji politično — gospodarski resničnosti. Prav tako ni izvedljiv načrt, da bi se nova tržaška valuta istočasno zvezala z italijansko liro, dolarjem in dinarjem.

Tržaškim ladjedelnikom in železni industriji napoveduje Baroni lepo bodočnost, ker je potreba po ladjah velika, medtem ko industriji lesa, aluminija in živega srebra preda slabša, ker so viri tih surovin ostali v Jugoslaviji. Jugoslavija postane tudi gospodar rudnikov na Raši in hidrocentral, ki dovajajo tok Trstu.

Prav tako ni prav nič razveseljiva prognoza A. Baronija za tržaške finance, saj je primanjkljaj v mestnem proračunu še pred vojno znašal dve milijardi lir (1 milijarda dohodkov nasproti 3 milijardam izdatkov). Brez mestnih financ se bo še povečalo zaradi vzdrževanja nove državne uprave. Kdo bo plačal ta deficit? "Če Italija ne bo mogla in Jugoslavija ne bo hotela pomagati, kako bo Trst živel?"

Pisec se po vsem tem čudi, kako je mogoče, da prihajajo v Trst ljudje iz Italije in kupujejo neprimernine ter skrivajo liro, da bi se na ta način izognili italijanskemu dohodninskemu davku.

"Dulcis in fundo"? Morda je pisec težil za tem, da prepriča beg kapitala iz Italije, in da prav s tem namenom opozarja Italijane na gospodarske težave v Trstu in na riziko, ki preti njihovim investicijam. Kljub vsemu temu članek vsebuje mnogo priznanj, ki jih doslej nismo bili vajeni slišati od italijanskih gospodarskih krogov. Zaradi tega članek tudi objavljajmo, ne da bi se spuščali v polemiko s piscom.

Dovolj smo v pravem času in na pravem mestu opozarjali na neizbežno gospodarsko propast Trsta, ki bi bil gospodarsko odrezan od Jugoslavije. Samo eno trditev A. Baronija bi radi ovrgli.

Res je, da delež jugoslovanske trgovine v tržaškem prometu v razdobju med dvema vojnama ni bil velik. Toda pisec pozablja, da so italijanske vlade, liberalne in fašistične, uničile vse pogoje za trgovinski razvoj med Trstom in Jugoslavijo; razgnale so jugoslovanske trgovce in onemogočile poslovanje jugoslovanskim trgovcem in denarnim zavodom ter zatirale gospodarsko in kulturno življenje našega življa, žive zveze z Jugoslavijo. Na pogoriščih trgovina ne cvete.

Ostane statistično dognana resnica, da so leta 1913, predeli Jugoslavije, slovenskega dela Koroške in Julijska krajina prispevali skoraj 50% tržaškega prometa po kopnem.

—Po Primorskem dnevniku.

RAZVOJ STAREGA AMERIŠKEGA MESTA

Mesto Yonkers v državi New York je pred nedavnim obhajalo svojo 300-letnico. V Evropi je mesto te starosti mlado mesto. Toda v Ameriki, kjer je najstarejše mesto — St. Augustine, Florida — bilo ustanovljeno šele leta 1565, je mesto Yonkers, ustanovljeno kakih sto let kasneje, smatrano za precej staro mesto. Treba je tudi pojmiti, da je to mesto v teku tristo let preživelo dobo razvoja in prehoda, ki sega nazaj do prve hiše, postavljene v divjini, pa do današnjega industrijskega mesta. In tega ni dogradila kaka posamezna narodnost, pač pa so pri razvoju mesta sodelovale najrazličnejše narodnosti ali pa potomci onih, ki jih je pot zanesla preko morja v novi svet.

Zgodovina mesta Yonkers kaže kako je tipično ameriško industrijsko mesto polagoma pridobivalo na prebivalstvu in tako raslo iz malega pionirskega ali naseljeniškega naselja v podeželski trg in končno v cvetoče mesto. Yonkers sosedni New Yorku proti jugu, leži pa ob bregu mogočne reke Hudson. Prvi naseljenik kraja je bil Adriaen van der Donck, odvetnik iz Nizozemske. Peljal se je gor po reki Hudson, iskajoč pravega prostora za zgraditev žitnega mlina, katerega je tudi postavil in sicer v letu 1646 — 23 let potem, ko je Dutch West India Co. ustanovila prvo naselje na otoku Manhattanu.

Tekom poteka onega stoletja so Angleži premagali Holandece in tako je Yonkers prešel v njih roke ter postal del angleške kolonije New Yorka, katerega je lastoval Frederick Philipse. Ta človek pa ni bil Anglež, kot bi se na prvi hip zazdelo; rojen je bil v Bohemiji (sedanja Češka) kot sin aristokrata Vrederycha Felypsena. Ime si je seveda

sam prirojil po angleško in svrholajze izgovarjave. Leta 1779 je država New York zasegla njegovo posestev, ki so seveda bila tedaj že v drugih rokah. To je bilo po revolucionarni vojni.

Proti koncu 18. stoletja in še precej časa tekom 19. stoletja je bilo mestce Yonkers podobno navadnemu podeželskemu mestu. V okolju so bile žage, žitni mlini, kovačnice. Ker pa je bilo na razpolago dovolj vodne sile, se je z novimi časti pričela razvijati v mestecu moderna industrija — potomci holandskih, angleških in mnogih drugih priseljencev so prispevali svoje iznajdbe, ki so obogatile ameriško industrijo, kot tudi svetovno. Tu se je izumilo in izpolnilo izdelovanje "bakelite" (predhodnik modernega plastičnega materiala), proizvajalo se je razno farmersko orodje in stroje, insulacijski material, statve na pogon za izdelovanje preprog, ki so se mogle prodajati po nizki ceni, ker je bila produkcija cenejša, dalje so izdelovali dvigala, električne motorje, dinamo itd.

S podvigom industrije je naraslo število prebivalstva tako, da je mesto šlo leta 1940 142.580 duš. Med temi prebivalci je najti priseljence iz Poljske, Italije, Jugoslavije, Irske, Skotske, Ogrske, Rusije, Avstrije, Nemčije itd. Nekoliko ljudi na doprinos vseh teh k razvoju in prosperu mesta mečejo

BUY YOUR
EXTRA
SAVINGS
BONDS
NOW

PROTECT YOUR FUTURE

podatki, ki so jih dali ob priliki obhajanja 300-letnice voditelji raznih narodnostnih skupin. Iz teh je razvidno, da so se Poljaki priselili tja v letu 1865 in tudi ustanovili svojo cerkev sv. Kazimirja. Nemci so prvi ustanovili pevsko društvo, Slovaki so imeli v Yonkersu svojo prvo kolonijo v Ameriki — smatra se, da so bili v Yonkersu že leta 1894 in so si tudi ustanovili podporno društvo, ki je sprejemalo tudi drugorodce kot člane. Svoje cerkve so si ustanovili tudi Ukrajinci, židje, Rutenci in Grki.

Proslave 300-letnice mesta so se udeležili vsi in vsi so prispevali k sporedu, ki je prikazal doprinos tega starega ameriškega mesta k razvoju Amerike in k blagostanju sveta kot takega. Obenem pa je župan mesta v imenu prebivalstva izjavil, da bo mesto Yonkers sodelovalo z ostalim svetom za dosego miru.

—FLIS.

NAROCNIKOM

Datum v oklepaju, na primer (Feb. 28, 1947), poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

"Electric Cooking is so Inexpensive!"

...say Chicago users of electric ranges

"KADAR gre za varno kuhanje ne more v tem električni peči in njene globine ničesar prekostiti," je rekla gospodinja, ki kuha na elektriko. Za penny lahko pripraviš obed s sočivjem, prikuhami in mesom. Vsaka stvar pa si pri tem obvaruje svoj posebni okus. Te električne peči s svojim globokim predelom so res kuhanja vredne.

Ob enem si z njimi prihranite, ker so nevarnosti za pokvarjenje kuhe odstranjene. Vse je točno naravnano in izračunano za kontroliranje temperature in za popolne rezultate. Prihranite na pečenkah, ker se njih skročenje omeji. In cenejše vrste mesa se lahko v teh pečeh pripravi okusno in brez izgub na kakovosti.

Vprašajte katero koli gospodinjino, ki kuha na elektriko . . . in zagotovila vam bo, da je ni boljše metode pri kuhi kot je te vrste električna peč. Je insulirana, nič toplote se ne izgubi. In tok vzame le 20 odstotkov časa! Tudi vi si lahko privoščite to udobje, kajti kuha v moderni električni peči v povprečni družini v Chicagu stane le \$2 na mesec.

See the new electric ranges at your dealer's or nearest Edison store . . . the newest way of cooking with all the features of tomorrow.

FREE installation... If you live in a one, two, or three-family, entirely residential building in Chicago, now using Edison service.

The many conveniences of the new electric ranges make electric cooking the modern, carefree way to cook. This is one of the important features of electrical living, the better way to live.

COMMONWEALTH EDISON COMPANY

Thomas A. Edison, iznajditelj električne žarnice in mnogih drugih stvari, s katerimi je obogatil svet, spada med največje dobrotnike človeštva. Te dni (11. febr.) poteka stoletnica njegovega rojstva.

V Prosveti so dnevna svetovna in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Budalo Martinec

IVAN CANKAR

(Nadaljevanje)

Dolge so bile njegove noge, pa so se opletale tako nerodno, da je lezel kakor starec.

"Stopi, Martinec, stopi!"
Poten je bil in zasopel, ko je stal pred njimi. Trije fantje in lepo deklet, vsi prazniško oblečeni, velike cule v rokah.

"Kam pa ti, Martinec?" ga je vprašal fant. "Z vami!"

Dekle se je zasmejalo.

"Ti, Martinec? S harmoniko?"

"Kamor greš ti, pojdem jaz!" je odgovoril Martinec resno, fantje pa so se zasmejali naglas.

"Glejte ga, Martinec!"

"No, Martinec!" ga je potrkal fant po rami.

"Pa hodi pred nami, zagodi nam na pot!"

Martinec je zagodel, fantje so zapeli.

"Hej, hej, Martinec!" je zaklical fant. "Kako pa godeš?"

"Ne maramo romarskih pesmi! Zagodi nam poskočnico!"

Martinec se je prestrašil. Od kod se je bila oglašila tista žalostna romarska pesem? Prišla je v srce, prišla je v roke in nenadoma je zastokala v harmoniki. Postal je na poti in se je ozrl.

"No dalje, Martinec, dalje!"

Vrhu klanca so bili, ozrl se je v dolino.

"Kaj niso zapeli zvonovi tam doli?"

"Le dalje, Martinec, mudi se nam!"

Po klanecu navzdol, po klanecu navkreber v hrib. In kakor so hodili, je hodilo solnce z njimi. Martinec je godel, godel je zmirom glasneje, da bi ne slišal svojega plahega srca. Zaključeval je v srce, zajokalo, kakor tisto noč, ko je vstal in se oblekel nathoma ter se spazil po stopnicah na ulico.

"Kaj zastajaš, Martinec?"

Ni več ni hodil pred njimi. Truden je bil, noge so mu bile kakor od kamna.

"Kaj ne bi malo odpočili?" je zaprosil.

"Saj smo se komaj napotili! Ne odpočijemo prej, dokler ne pridemo do štacije. Če si truden, pa se vrni!"

Rdeča ruta se je bleščala v solncu pred njim.

Martinec je stopil krepkeje in je zagodel fantovsko.

Po strmih rebri se je vila pot; kamenje se je lučilo pod koraki in je drčalo v dolino; časih je postal Martinec in je poslušal: zamolklo je zastokalo spodaj, kamen je utonil v vodi.

"Kje si ostal, Martinec, slabič? Doklej pa še misliš z nami?"

"Do konca."

"Kam?"

"V Ameriko."

Veselo so se zasmejali fantje in tudi ona se je zasmejala, ko se je ozrl nanj. Stal je pod njimi, na klanecu; dolge noge so se mu tresle, grbavo telo mu je bilo sključeno, oči so strmele neumno, prestrašeno.

"V Ameriko!" je ponovil Martinec in njegov glas je bil plah in proseč.

"Torej pojdi, Martinec, le pojdi!" so se smejali fantje; ozirali so se nanj in so šli počasi dalje. Martinec je stal prikovan.

"Pojdi, Martinec!" je zaklicalo deklet in beli zobje so se zasvetili.

Martinec je vzdignil nogo, da bi jo izrval iz zemlje, in stopil je resnično, opotekaje se, težko sopeč.

"Ali si pijan, Martinec?"

Videl je, kako se je okrenila, vzdignila krilo do gležnjev ter stopila v hrib; tudi fantje so pospešili korake.

"Zdaj so me ostavili samega, zdaj me je ostavila!" se je prestrašil Martinec v srce.

"Postojte, ljudje božji, potrpite, da pridem za vami!"

"Brž, Martinec, mudi se žel! Skoro bo zatonilo solnce!"

Tudi Martinec je čutil, da skoro zatone solnce. Do njegovih nog so že segale sence, preplavile so bile že vso dolino.

Zaklicali so, toda postali niso, tudi ozrli se niso več.

"Brez usmiljenja je njeno srce!" je pomislil Martinec. "Tako odhaja; ne ozre se name, ne reče adijo; sunila me je v strna kakor kamen, brez usmiljenja."

Komaj deset korakov je bilo še do vrha.

"Samo še tih deset korakov!" je pomislil. Njegovo srce pa je bilo malodušno; še poskusil ni, da bi izrval prikovano nogo.

Izpreletela ga je čudna misel.

"Kako, če postane tam, na vrhu, in se ozre name ter se vrne? — Ubogi Martinec, moj dragi! — Zakaj bi bilo neusmiljeno njeno srce, če so tako lepe njene oči? ... Samo še pet korakov; zapeli so veselo pesem, ne vidijo me v senci več ... In se povrne in mi ovije roko okoli vratu. Takrat bodo pač utonile te sence v prelepem večernem solncu. — O ti, lepa, usmiljena, ki sem te imel tako rad! — Samo še en korak."

Ozrl se je fant.

"No, Martinec?"

Martinec je premaknil ustnice, pa ni odgovoril.

"Zbogom, Martinec!"

"Ozri se še ti, vsaj enkrat še!" je prosil Martinec v svojem srce.

Stali so na hribu, vsi v solncu. Videl jo je natanko; njeno glavo je obsevala nebeška glorijska, ruta okoli vratu je bila z zlatom obrobjena.

"Zbogom, Martinec!"

Ni se ozrla. Tonili so sunkoma za hrib, zmirom niže; solnce je tonilo z njimi.

"Hana!" je vzkliknil Martinec.

Samo še njeno glavo je videl v zlati megli.

"Hana!"

Utonili so za hrib in tudi solnce je utonilo.

Martinec se je šibilo noge; stopal je, toda zdelo se mu je, da stopa zmirom na istem mestu. Njegovi koraki so bili trdi; kamenje se je lučilo in je drčalo po klanecu; prišel ni dalje, dasi je sopal težko in mu je lil pot po čelu.

"Hana!"

Klical je, pa ni čul svojega glasu. Prsti so se krčili, stiskali so harmoniko — zajokalo je od nekod. Kjer je bilo prej solnce, se je raztegla dolga, ozek, rdeč obrobjen oblak, krvava lisa na lepem licu neba.

"Solnce je šlo z njimi in se ne vrne več. In jutri, jutri —"

Stopal je neprestano, s trdnimi koraki, sključeni nogami. Trenetke je bil; solnce je zašlo tako hitro, kakor da bi se bilo utrgalo z neba. Martinec se je zdelo, da stoji tam že ves dolgi večer; premišljeval je mirno.

"In jutri pride smrt; kakor je bilo sojeno. Starci je že niso mogli dočakati; zapasli so, še predno je dehnila od daleč. Tudi takrat sem pobegnil, ker je bilo sojeno; čemu bi se ne povrnil zdaj v to prijazno noč? — O, da bi se bila vsaj ozrla; vsaj prijazna adijo! — Hana, Hana!"

Kakor da bi se bile prelomile, so se sključile noge, telo se je zvilo v znak, pesti so se stisnile in čuden zvok je presekal noč, pol jok, pol krehot. Na klanecu se je utrgal velik črn kamen, drčal je v dolino, sunkoma, skokoma, ter je utonil.

Pred hišo je stala kmetica in se je pokrižala.

(Konec.)

mogel kaj, da ne bi zmajal z glavo, da ne bi potegnil koga k sebi ter mu pošepetal "novico" na uho, in potem na moč spreminil obraz. Ta obraz je bil v začetku leta 1943 začuden, konec leta 1943 majoč, v začetku leta 1944 obupajoč, dokler ni bil vedno bolj vesel, dokler ga ni bila leta 1945 ena sama radost, in samo še pomilovanje do nemških rev. Prihajal je v Zatreše, v trgovčvo viničarijo ter se mudil na vasi. Vas je lahko videla, da ve predaprilski Nacko vse, da si upa — kratka — povedati vse.

"Nemčijo bo vzel vrag!" se je dušal pred kajžari in pred kmeti. "Nemčijo in Hitlerja! Avstriji sami pravijo tako!"

Kmetje in viničarji so mu lahko verjeli. Bilo je to takrat, ko so Nemci v mestu dognali, da prav za prav niso bili oni nikoli Nemci, da so bili samo Avstrijci, da so bili vedno samo čisto navadni in pohlevni Avstrijci, ki jim je storil Hitler enako silo kakor vsem drugim.

Nemčija je bila velika in Avstriji so morali plesati, kakor jim je Hitler godel, kajpak.

"Kajpak, Nemčija je bila močna. Moral si plesati kakor so godli, če si se hotel očuvati, če si se hotel rešiti Srbije, Šlezije, Mauthausna, fronte ali vislic."

Tako je govoril Ignatz Kodritsch, ki je bil poslednji samo še na papirju Ignatz Kodritsch, a v srce — na uho to novico: Igo Kodrič, kajpak.

"Varuj se, Nacko!" ga je posvaril kmet.

Ignatz Kodritsch ali v srce že Igo Kodrič se je široko in veselo zakrohotal. Glasno je povedal, kako se on Igo nikogar ne boji, četudi bi Nemci vedeli, da ima "zeveze".

Tak je bil zatreški Nacek, Igo Kodrič — pravi revolucionar. Kmetje in viničarji so ga lahko spoštovali. Imel je glavo.

Takrat so Nemci pognali v zrak oba državna mosta in zaminirali šole. Vedeli so, da se ne bodo nikoli več vrnili, da bi se jim to dobro godilo, zato so začeli uničevati mesto. Ali — prehiteli so jih partizani! Pobratili so se morali proti meji, med njimi je bil tudi nemški trgovec; nič se ni mogel zanesti na svoje avstrijsko, da bi mogel ostati.

Ostal pa je Igo Kodrič.

Ostal je človek, ki se je moral zatajevati, kajpak; človek, ki se je moral delati za kulturbundovca, da je lažje vzdrževal "zeveze", da je mogel "pomagati" partizanom, kajpak; ostal je skratka človek, ki je dosti prestejal, kajpak, ki je trpel, kajpak, ki je bil prav za prav velik partizan: ohranil je novi oblasti, kakor so jo imenovali partizani, neoplenjeno nemško trgovino. Pred samimi Nemci je poskril zadnje dni dosti blaga, da bi ... da bi mogel pomagati ljudski oblasti, ki je prišla v mesto — in od katere je kajpada pričakoval, da bo vse to upoštevala, da ga bo za vse to primerno nagradila. Igo Kodrič je bil poslovodja, imel je trgovsko pamet. Trgovci mora riskirati, če hoče, da se do česa dokopljajo, in on je vendar mnogo riskiral: celo svojo glavo. Saj, delal je revolucijo na vasi, ohranil je ljudski oblasti trgovino.

In — Igo Kodrič je postal likvidator. Ni nosil zamaž glave.

Biti likvidator, to je bila velika reč. Pravilo se je, to da te postavila ljudska oblast, da ti je dala tako rekoč v oblast hitlerjevčvo trgovino in viničarijo. Kodričev Nacek se je znova

pripeljal v Zatreše. Tokrat ni imel s seboj več rdeče legitimacije, in se kazal več kot Ignatz Kodritsch, tokrat se je pripeljal kot likvidator Igo Kodrič. Viničarji so ga nezaupljivo gledali, nikakor jim ni šlo v glavo to njegovo likvidatorstvo. Skratka, vedeli niso kam z njim. Če bi bil Kodrič komisar pod Nemci, to bi razumeli — Nemci niso delili vinogradov viničarjem: ali kaj bi s Kodričevim likvidatorstvom v ljudski oblasti, kjer so bili prav za prav lahko samo oni nasledniki, ali če že hočete likvidatorji hitlerjevčve gorice?!

Med tem je Igo Kodrič začel z likvidiranjem. Iz zidanih je začelo izginjati vse: od starih butelj do pohištva. Po nedeljah so bile v zidanih gostije. Začenjale so se v soboto, se vlekle vso noč, globoko v nedeljo. Viničarji so hodili nadenj, pregovarjali so ga, da bi pomagal z denarjem pri prekopavanju — ali likvidator je vselej zamahnil z roko. Potem se je zakrohotal.

Tudi kmetje niso mogli razumeti, kaj pomeni biti likvidator. Krajevni tajnik ga je ob priliki povprašal. Viničarji so prišli k njemu ter se mu pritožili zaradi Kodričevega likvidatorstva.

Kodrič se je debelo zakrohotal. Dejal je:

"Ne vedo, ha?! Pa likvidirati, to se pravi spraviti posestvo na nič! Pa — Nemce je treba pri nas uničiti! Treba je uničiti vse, kar koli spominja na nje."

Tako je Igo Kodrič likvidiral hitlerjevca. Delal je natanko po onem receptu, kakor je videl delati nemške komisarje, ali bolje povedano nemške komisarje. Bil je likvidator ter je vedel, da ne bo ostala tista njegova oblast nad goricami večna. Zato je bilo treba jemati, dokler je bilo, dokler se je dalo. In Igo Kodrič je pridno likvidiral. Imel je glavo. Splačalo se mu je pod Nemci riskirati. Doživel je svojo "zlati svobodo".

Doživil je dva meseca, tri mesece, pet mesecev, sedem mesecev ... Takrat pa —

Viničarji niso hodili samo h krajevemu tajniku, viničarji so začeli obiskovati tudi tečajje. Ljudsko oblast na vasi je bilo treba utrditi. Tako se je zgodilo, da je prišel v tak tečaj tudi hitlerjevčev viničar. Tam je zvedel za Kardeljeve besede, da nas bo skušal sovražnik v prvi vrsti uničiti na gospodarskem polju. Slišal je to, in kakor mu je lebdela pred očmi vedno samo gorica, v kateri je garal, se mu je znenada začela luščiti pred očmi likvidatorjeva podobna. Tudi likvidator je bil eden izmed sovražnikov.

Slovene Records

10-inch records 79c COD, plus postage

B-001 Ringelstil, polka

B-002 Vesela vdoma, polka

B-003 Zidana Marela, polka

B-004 Zeleni hribi, valček

C-411 Prikljubljena polka

C-412 Beer Barrel polka

C-413 Helena polka — Emilia polka

V-29025 Po Jeseru bila Triglav

V-29026 Jurij Benko vzemi Lenko

V-29027 Pa kaj to more biti

V-29028 Mlinar, narod. pesem

V-29029 Vsi so prihajali

Mirko Jelacina, tenor

12-in. records \$1.25 COD, plus postage

V-78001 Zlata poroka, Del 1.

V-78002 Zlata poroka, Del 2.

V-78003 Kadra imajo vsi Jožeti god

Bodrina, Christening party

"Adria" in Hojer Trio

Write for free catalogue of all new

SLOVENE RECORDINGS

to

PALANDECH'S

536 S. Clark Street, Chicago 5, Ill.

"Čigav je prav za prav viničar?" je vprašal viničar, "ali je naš, to se pravi ali je viničarski, ali je likvidatorjev?"

"Zakaj ga likvidator uničuje?"

V čigavo korist? Spraševati so se začeli tudi drugi viničarji.

Znenada jim je bilo Kodričvo početje jasno ko beli dan.

Kodrič je bil Ignatz in hitlerjevčev. Hitlerjevci so hoteli uničiti za seboj vse, preden so odšli.

A niso utegnili. Ostal pa je Ignatz, ki je bil zdaj Igo. Kar niso utegnili uničiti Nemci, ker niso mogli ostati, je lahko uničeval zdaj Igo, ki se je dokopal do samega likvidatorstva. Imel je glavo ter je znal preslepiti mlado ljudsko oblast. Ali ta oblast se je začela vedno bolj zavdati svoje moči.

Takrat pa ... je prvi vaški sestanek — sklical ga je viničar — pometel z likvidatorjem Igo Kodričem.

Gorice niso bile še nikoli ta-

Razni mali oglasi

PETEK JE VEČER

OBISKOVALCEV

—14. februarja

Nikomu ni treba opominjati naših bivših vojakov, da bo Sv. Valentina dan padel letos na petek 14. februarja. Nikdar ne bodo pozabili tega sentimentalnega dne, ker le par let je od kar so pošiljali naročila za cvetlice za valentinov dan potom kablagrama iz zakopov v Franciji in Nemčiji, iz parnikov na morju ali daljnega Pacifika.

Za nas druge ostale je opomin, da se spomnimo naših žena, mater in ljubic s šopkom cvetlic na PETEK, 14. februarja.

Cvetličarji nam dopovedujejo, da je letos mnogo več cvetlic za Valentinov dan. Čicaški cvetličarji imajo sedaj svoje sinove in druge delavce, ki so bili v vojaški službi prošlo leto in tako nam obljubujejo veliko zalogo raznovrstnih cvetlic vseh vrst in barve.

V Chicago prihaja razstava cvetlic za mesec marec. Čitatelji lahko dobe vstopnice v predprodnji in tako prihranijo na ceni. Ko se nahajate pri vašem cvetličarju, vprašajte ga o tej razstavi.

—(Adv.)

Razni mali oglasi

ALI GLEDATE ZA DOBRO

PLAČO IN STABILNOST?

Telefon kompanija ima nekaj takih prilik

na

HIŠNICE

(JANITRESSES)

Takoj od začetka plača 72¹/₂ na uro, po treh mesecih 77¹/₂ na uro in po šestih mesecih po 82¹/₂ na uro

ZENSKE ZA ČIŠČENJE V VSEH DELIH MESTA

Delovne ure od 5:30 pop. do 12 ure ponoči.

Oglasite se pri

ILLINOIS BELL

TELEPHONE

COMPANY

v uposlovalnem uradu za ženske v prtiličju

309 W. WASHINGTON ST.

"PROLETAREC"

Socialistično-delavski tednik

Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku.

Štane \$3 na leto, \$1.75 na pol. \$1 na četrt leta.

NAROČITE SI GA!

Naslov:

PROLETAREC

2301 South Lawndale Avenue

CHICAGO 23, ILL.

SMART GIRLS

LIKE TO WORK

IN

THE FRIENDLY

ATMOSPHERE

OF

MOTOROLA

The Best Radio Place in Town

STARTING RATE 83c

With Experience, 94c

Automatic Raises to

\$1.04

4545 W. AUGUSTA

BLVD.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prijete eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse članove, se člane ali nečlane \$6.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri asecmentu \$1.20 za tednik, se jim to prijete k naročnini. Torej sedaj ni varoka, reči da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto lista Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena lista Prosveta je:

Za Zdrži, države in Kanado \$6.00

1 tednik in 4.80

2 tednika in 3.60

3 tednike in 2.40

4 tednike in 1.20

5 tednikov in nič

Za Evropo je 8.00

Za Chicago in okolice je 7.50

1 tednik in 6.30